

trati, která ji zavedla až na současnou dráhu molekulární biologie. Tam se dostali následovníci J. Šebánka. Jemu však patří zásluha, že tu dnes již více než 100 let trvající cestu udržoval v povědomí akademické i odborné veřejnosti. Úsilí, které přineslo bohatou literární zvěň a vydalo by na samostatnou knihovnu. Připomeňme alespoň některé její svazky. Zhodnocení vědeckého díla a podrobnou biografii R. Dostála v Harmonii v rostlinách (Nakladatelství Academia, Praha 2004), dvě „dostálovské“ monografie ve Folia Universitatis Mendelianae (2009, 2010) a popis modelů používaných v Dostálově vědecké dílně. Houšť menších článků ve vědecké i popularizující periodické literatuře je již mimo práh tohoto příspěvku. Ale nešlo jen o literární odkaz. V r. 1975 uspořádal J. Šebánek vědeckou konferenci s mezinárodní účastí k nedožitým devadesátinám prof. Dostála a o 10 let později, též na mezinárodním fóru, zhodnotil stoleté výročí jeho narození. Vážíme si této Šebánkovy role jako strážce dostálovského odkazu, neměla by však zastíňovat jeho vlastní podíl na rozvíjení experimentální morfogeneze.

Tento podíl je kromě originálních sdělení obsažen v autorství a editorství specializovaných monografií a souhrnných encyklopedických děl, svým počtem výrazně převyšujících domácí průměr. Je soustředěn jak v Experimentální morfologii rostlin (Academia, nakladatelství ČSAV,

Praha 1983) vydané společně se Zdeňkem Sladkým a Stanislavem Procházkou, tak v Experimental Morphogenesis and Integration of Plants (Elsevier, Amsterdam 1991), připravené společně s autorským kolektivem. Teoretické i praktické aspekty působení a využití fytohormonů a dalších růstově aktivních látek zahrnuje dílo S. Procházkovy a J. Šebánka Regulátory rostlinného růstu (Nakladatelství Academia, Praha 1997). Dvakrát byl Šebánek vedoucím autorského kolektivu učebnice obecné fyziologie rostlin. V druhém případě ji v r. 1991 vydalo zahraniční nakladatelství Elsevier.

Spojení intelektuálního badatelského potenciálu s rozsáhlými aplikačními zkušenostmi, které charakterizují brněnskou školu prof. Dostála, došlo svého naplnění ve výuce. Šebánek po 17 let vedl katedru botaniky a fyziologie rostlin VŠZ, resp. MENDELU v Brně. Rád přednášel a několik tisíc zemědělských, lesnických a zahradních inženýrů, kteří se s ním setkali, mělo možnost seznámit se přímo u pramene s novými poznatky experimentální morfogeneze i rostlinné hormonologie a jejich využitím. Měli též štěstí na odpovědného pedagoga.

Vědecké osobnosti charakterizuje nejen citační a Hirschův index, ale také pracovní a společenská atmosféra, která je obklopuje, řád, který ve svém prostředí nastolují. V postavě prof. Šebánka převládá až fanatická priorita vědecké práce a nena-

rušitelné soustředění při jejím naplňování. Přímočarý hodnotový systém má i svou historickou genezi. Tak vnímal svého učitele Bohumila Němce Rudolf Dostál, tak vnímal svého učitele Dostála i Jiří. A ještě něco společného. Vysoká osobní autorita a uctivost v jednání, jež se v současné generační optice bohužel může jevit jako staromódní atribut.

Vím, že pro životní naplnění Jiřího Šebánka byla vedle vědy stejně důležitá víra. Věřící katolík, skoro utajované stigma v období pětileté, kotva v krizových situacích, jejíž těžiště se stářím zvyšovalo svou váhu. Věda a víra se nikdy v jeho životě nestřetávaly a žily každá na svých právech, ve společném hájemství. Milý Jiří, škoda, že se již nesetkám s Tvým skoro kazatelským vánočním a velikonočním poselstvím, tak vzdáleným banalizující nálepky šťastných a veselých. Naše poslední kontakty. Chtěl jsem se rozloučit citátem z Písma, vím, že bys ocenil, ale na striktně přírodovědecké půdě možná střet zájmů, jak víš, nedovedu vybrat. Tedy sbohem a díky!

Panu profesorovi bych rád jménem akademické obce kolegiálně poděkoval za to, že rozšířil poznatky jedné z vědních disciplín, že se zasloužil o kontinuitu domácí vědy, a ujistil ho, že nezapomeneme, co pro ni vykonal jako administrátor a organizátor.

v r. 2011 zahájila systematické představení nejvýznamnějších ekologických pracovišť u nás, jako první sáhla po „Tvé“ katedře. Vždycky jsem obdivoval, jak nekonzfliktně a s nadhledem ji řídíš a jak tu nemalou byrokratickou zátěž zvládáš, k tomu jsi učil, vedl studenty, psal knihy a skripta... Uměl jsi totiž jednu věc, bez které není dobrého vedoucího – nechával jsi lidi dělat, co je bavilo, neměl jsi potřebu se vůči nikomu vymezovat. Skromnost, tolerance, laskavost, ochota... to jsou adjektiva, která v souvislosti s Tebou často zaznívala (já bych dodal velmi jemný a vytříbený smysl pro humor glosátora anglického typu). Jasně, nebyla to tak úplně Tvá zásluha, protože tu svou krásnou povahu sis nevybral, tak ses narodil, a tak Tě rodiče vychovali, nicméně věz, že jsi byl tak trochu unikát. V konkurenčním prostředí dnešní vědy je spíše pravidlem, že každý má někoho nerad a někým není zrovna milován. Nevím, že by někdo neměl rád Tebe. Šířil jsi kolem sebe jakousi pozitivní auru, a to i v době, kdy už jsi bojoval s rakovinou. Chodil jsem za Tebou domů i do nemocnice a vždy odcházel s nadějí a lepší náladou. Ani tehdy jsi neztratil schopnost působit na lidi pozitivně. Abychom si nic nenamlouvali, jako Tvůj dlouholetý nejbližší přítel měl dobře, že i Ty jsi k některým lidem měl výhrady, ale uměl ses chovat tak, že o tom neměli ani tušení. Myslím, že při představení, že bys někoho ranil, ses musel vnitřně otrásat.

1 Takhle si Tě z cest leckdo pamatuje. Meditace v Jižní Africe (2009)

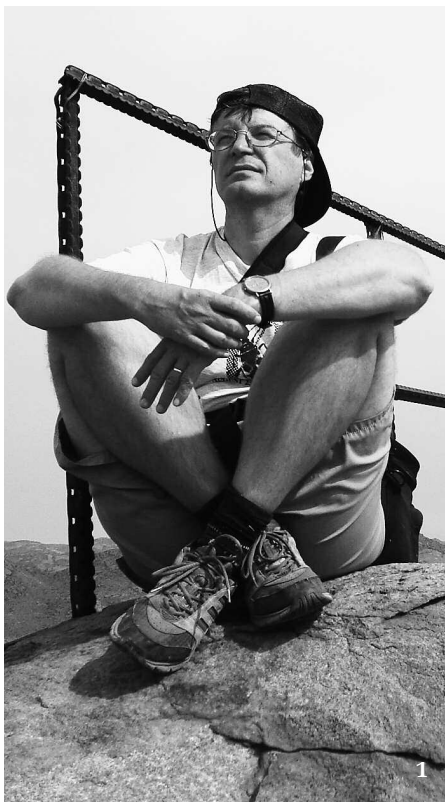
Petr Pyšek

Poslední dopis Vojtovi Jarošíkovi

Nazdar náčelníku,

když jsme se v r. 1973 coby patnáctiletí posadili spolu do lavice jednoho z tehdy dvou plzeňských gymnázií, spojil nás okamžitě zájem o biologii, v pozdějších letech stvrzený přátelským soupeřením v rámci středoškolských biologických olympiád a soutěže Natura semper viva (prvním Tvým odborným počinem byla na tehdejší dobu velmi kvalitní práce o blýskáčku řepkovém). Ani jeden z nás pochopitelně netušil, že Ti osud vyměřil pouhé čtyři další dekády. Budiž nám pozůstalým alespoň slabou útěchou, že jsi je vyplnil a využil jako málokdo, a to jak po stránce profesní, tak lidské.

Čas nejspíše ukáže, že nejzásadněji ses do historie české vědy zapsal založením a vybudováním první „pravověrné“ katedry ekologie v České republice v r. 2004 (na Přírodovědecké fakultě UK v Praze, starší olomoucká se zaměřuje i na životní prostředí, podobně jako ta na původně lesnické fakultě v Praze); tenhle primát Ti nikdy nikdo nevezme. Během několika let jsi z ní vytvořil fungující pracoviště s převážně mladými talentovanými lidmi, jedno z předních v rámci celé fakulty. Není ostatně náhodou, že když Česká společnost pro ekologii ve svém Bulletinu

Vím, že to zní jako klišé, kterým se vzdělanci v určitém věku nálepkují tak nějak automaticky, ale měl jsi v sobě vyrovnanost a to, čemu se říká životní moudrost (s níž začala přicházet i lehce roztomilá, až profesorská, roztržitost, v r. 2006 jsi na ni jmenováním profesorem ekologie ostatně získal formální právo). Obojí jsi čerpal ze své víry, meditací a zejména pak z rodinného zázemí; váš vztah se ženou Blankou, viděno zvenčí, se lety prohluboval a sílil, vychovali jste dvě – abych použil Tvé oblíbené slovo – úžasné dcery, Andulku a Cecilkku. Se zběsile pádicím světem kolem nás ses vyrovnával bez navenek zjevné újmy, ovšem věku přiměřený nadhled s tíhnutím ke konzervativním hodnotám Ti byl hluboce vlastní. Má žena Jana Ti někdy, když o Tobě mluvila, říkala se zvláštním nádechem laskavosti „Retrovojta“... v tom všudypřítomném kultu nového, moderního, facebookového světa jsi pro mě byl tak trochu spojenec ze starých časů. Jen ten, kdo Tě znal dobře, ale věděl, jaká se za tou mírnou fasádou skrývala vnitřní síla. Urputnost, s jakou ses opravdu do poslední chvíle rval s nemocí (Tví nejbližší vědí, že to není fráze), pro mě navždy zůstane holdem Tvému hlubokému lidství.

Se svou scientometrickou bilancí, která ještě za Tvého života dosáhla více než 100 článků v impaktovaných časopisech, téměř tři tisíc citací celkem a 700 za poslední rok (pro případ, že v nebi nemají licenci na Web of Science, věz, že články ještě nějakou dobu budou přibývat), jsi pravděpodobně v malém českém rybníčku vzbuzoval i trochu závist. A což teprve časopisy, v nichž jsi zveřejnil své jméno v souvislosti se studiem biologických invazí, které se v poslední dekádě staly i Tvým hlavním zájmem: 6 publikací v PNAS, po čtyřech v Trends in Ecology and Evolution a v Ecology, ale také články v Nature, Ecology Letters, Ecological Monographs a dalších prestižních periodikách. Míra Tvé ješitnosti byla sice velmi uměřená, ale jako každého Tě ocenění a úspěchy těšily. Dočkal ses jich v míře nemalé. Se svým životním tématem teplotního vývoje hmyzu sis připsal opravdový objev a další prestižní publikace třeba v American Naturalist a Proceedings of the Royal Society. Tu problematiku sis hýčkal i poté, co se z Tebe stal expert na invaze, včetně rostlinných. A protože jsi měl rád lidi, bavila Tě práce na velkých evropských projektech, zaměřených právě na biologické invaze, kde jsi požíval značné úcty a respektu, nejen pro své brilantní statistické dovednosti – oklikou ses v těchto projektech zase vrátil ke své původní profesi, entomologii (byť v těchto případech jako reprezentant Botanického ústavu Akademie věd). Prestižní Cena Bedřicha Hrozného za tvůrčí počin, kterou Ti udělila Univerzita Karlova v Praze, byla bezesporu v těch nejlepších rukách, třebaže už sis ji osobně převzít nemohl. Prostě, jak se psalo, když jsi odešel – vypracoval ses na jednu z nejvýznamnějších osobností současné české ekologie (a zase to v Tvém případě není klišé – v prvním orientačním hodnocení českých ekologů provedeném Českou společností pro ekologii ve výše zmíněném

2 Cestování Tě bavilo, dokázalo Tě vyloženě nadchnout.

Milford Sound, Nový Zéland (2011)

3 Pedagoga jsi v sobě nezapřel.

Kruger National Park, Jižní Afrika (2008).

Snímky z archivu P. Pyška

Bulletinu ses ocitl na špičce). A nejen české – nemůže být výmluvnějšího důkazu Tvého mezinárodního významu, než byl po dlouhou dobu neutuchající proud lítosti a smutku v kondolencích od spolupracovníků a přátel z celého světa, z nichž mnozí patří mezi elitu současné světové ekologie.

Jen nejbližší spolupracovníci si plně uvědomovali, jak zásadní byla v našem týmu Tvá role statistika. Pracovat s Tebou přinášelo jistotu, že z dat bylo vytěženo maximum, že analýza je udělána bezchybně, o případných slabých místech v datech víš a hlavně – za posledních 12 let, kdy jsme intenzivně spolupracovali, Tě nikdy žádný recenzent nepřivedl do úzkých. Ta mezera je nezacelitelná. Rozuměl jsem tomu, proč Tě tak bavily analy-

zy nestandardních dat, náš denní chléb; musel jsi vymýšlet postupy, mnohdy zcela nové, byly to pro Tebe hory, na které jsi chtěl vystoupat. A když se na výstup bylo nutno připravit, na měsíc či dva ses ztratil a přečetl několik objemných statistických knih. Koneckonců jsi vždycky říkal, že soutěžíš sám se sebou. Často jsi mluvil o tom, jak moc Ti práce pomáhala a ulevovala v posledním roce, a je příznačné, že poslední nebolavou a myšlenkově jasnou hodinu života jsi naplnil tím, žes mi v nemocnici vysvětloval poslední analýzu, kterou jsi na lůžku spočítal. Jak do toho kontextu zapadá, že úplně poslední mail, který jsi v životě napsal, byl... o práci. Přestože Tě bavila i řada jiných věcí a zdaleka jsi nežil jen prací. Mezi ekology jsi byl světlou výjimkou, protože jsi se mnou občas zašel na fotbal, a když se hrál Liga mistrů, vypínal jsi počítač... Tvou velkou vášní bylo však cestování, vášní bohatě ukojenou exkurzemi téměř na všechny kontinenty, jež došla ultimátního naplnění, když jsi začátkem r. 2011 odešel z funkce vedoucího katedry a mohl jsi odjet na několikaměsíční sabbatical. Společně jsme přečkali únorové zemětřesení v Christchurch, které nám pobyt téměř překazilo, ale o to více jsme pak Novému Zélandu propadli.

Málokdo ví, že důvěrné oslovení náčelníku se neodvívjelo od Tvého postavení v hierarchii Přírodovědecké fakulty UK v Praze, instituce, kde jsi před 30 lety absolvoval a posléze v ní strávil téměř celý pracovní život, nýbrž od zlidovělého cimrmanovského výroku „děkuju Ti, náčelníku, že ses mě zastal“. Bohužel přišla chvíle, kdy se Tě už nikdo zastat nedokázal. Chybíš, náčelníku, a já, přestože ateista, se snažím uvěřit, že to všechno odněkud shůry pořád sleduješ.

Post scriptum:

Prof. RNDr. Vojtěch Jarošík, CSc., zemřel ve věku 55 let 18. června 2013 v pražské Motolské nemocnici po téměř rok trvajícím boji s rakovinou.

